

Redaktionellt

Jubileumsårets – tidskriftens tjugonde årgång – andra nummer samlar artiklar från olika aktuella utbildningsvetenskapliga forskningsfält som bland annat analyserar den nu rådande utbildningspolitikens kunskapssyn och dess konsekvenser i skola och lärarutbildning, mötet mellan familjerätt, barn och skola, unga danska muslimers politiska identitetsutveckling och hur skolan förhåller sig till denna samt slutligen en analys av tidsbegreppet i pedagogisk forskning.

I den första artikeln med titeln DEN MÄTBARA LITTERATURLÄSAREN – EN TENDENS I LGR11 OCH EN KONSEKVENNS FÖR SVENSKLÄRARUTBILDNINGEN anspelar artikelförfattarna *Stefan Lundström, Lena Manderstedt & Annbritt Palo* bland annat på den nya läroplanen för grundskolan (Lgr11) och den nya kursplanen i svenska där de kunskapskrav som ersatt tidigare betygskriterier i första hand beskriver kunskaper som går att mäta, det vill säga snarare kunskaper *om* litteratur än *genom* litteratur. Därigenom uppstår olika spänningsförhållanden, till exempel mellan de uttryckta, mätbara kunskapskraven och kursplanens syftes-formuleringar som talar om estetikens förmåga att utveckla elevens språk och den egna identiteten. Ett annat spänningsförhållande kommer till uttryck mellan kunskapskraven och läroplanens övergripande mål och värdegrundsformuleringar.

Författarnas analys fokuserar fiktionstext och läsande och utgår från tre kunskapsområden som kommer till uttryck i kursplanen; den formella texten, litteraturhistorisk orientering och multimodala texter. Dessa kunskapsområden följer också med i diskussionen av de möjliga konsekvenser som den nya kursplanen i svenska för grundskolan kan föra med sig för svenskläroplanen som i sin tur också måste relateras till forskningsämnena nordiska språk och litteraturvetenskap och där svenska med didaktisk inriktning tycks utgöra en förmedlande länk. En fråga som författarna ställer sig är hur såväl svenskundervisningen i skolan som svenskläroplanen ska kunna fungera som arenor för dialog och kritiska perspektiv när kursplanernas kunskapskrav, ämnenas och läroplanens traditioner och preferenser är de enda riktlinjer som återstår att förhålla sig till.

Artikeln LÄRAREN SOM KONKURRENSMEDEL – KUNSKAPSKÄLLA, STÖDPERSON ELLER ICKE-PERSON? kan läsas som ett inlägg i diskussionen om lärarprofessionalitet och läraryrkets status. Här undersöker

Magnus Frostenson genom en innehållsanalys i vilken utsträckning och på vilka sätt lärarnas kompetenser lyfts fram på hemsidor i gymnasieskolornas konkurrens om elever. Resultatet visar att lärarkompetens endast i mycket begränsad utsträckning används för att profilera skolorna. Det visar också att när lärare väl omnämns är det i avpersonifierad form och handlar om deras funktion eller uppdrag snarare än deras specifika kompetens. Resultatet gäller för både de kommunala skolor och de friskolor som undersökningen omfattar. Frostenson konstaterar att skolor tycks undervärdera den egna kompetensen och i stället poängtera externa samarbetspartners och kontakter med omvärlden. Undersökningen visar också att hänvisningar till ”traditionell” ämneskunskap och ”katederundervisning”, vilka beskrivs som vanligt förekommande i politisk retorik om skolan, inte återfinns på skolornas hemsidor. I stället är det lättsmälta och föga förpliktigande budskap till eleverna som kommuniceras. Resultatet diskuteras i termer av att skolornas ledningar och huvudmän tonar ned betydelsen av lärares kompetens, vilket författaren konstaterar knappast är gynnsamt för läraryrkets status.

Hur Vygotskijs teorier kan bilda utgångspunkt för aktualiseranden av en starkt individualiserad neoliberal utbildningsdiskurs visar *Lena Sjöberg* i artikeln VYGOTSKIJ GOES NEOLIBERAL – DEN IDEALA ELEVEN OCH LÄRAREN I LÄRARUTBILDNINGENS EXAMINATIONSPRAKTIK. Här presenteras en analys av examinationsuppgifter från läroprogrammets sista termin där de studerande ska formulera ett pedagogiskt ställningstagande. Med analysverktyg hämtade från Michel Foucault och Stephen Ball visas hur de studerande konstruerar “den kompetenta eleven” med en naturlig nyfikenhet och ett stort ansvar för det egna lärandet. Analysen lyfter också fram de studerandes konstruktioner av sig själva som blivande ideala lärare i termer av individualisering och performativitet. Utifrån detta diskuterar Sjöberg de normaliserings- och styrningsprocesser elever och lärare utsätts för i en skola präglad av sådana ideal.

I sin artikel SKOLAN, FAMILJERÄTTEN OCH BARNEN, tar *Linnéa Bruno* upp hur förskola och skola berörs av familjerättsliga processer och vad som utmärker dessa möten mellan problematiska familjesituationer och skola. Bruno intresserar sig specifikt för förskolans/skolans förhållningssätt i tvister där det finns tecken på våld i familjen. Den metodologiska utgångspunkten utgörs av två domäner med sinsemellan olika organisationsprinciper och problemdefinitioner: ett fostransperspektiv och ett barnrättsperspektiv. I artikeln definieras fostransperspektivet som ett framåtsyftande perspektiv, inriktat på disciplinering och skyldigheter, medan barnrättsperspektivet betecknas som ett omsorgs- och delaktighetsperspektiv, inriktat på rättigheter.

Av analysen av intervjuer med personal i förskola och skola framgår att personal kan uppleva familjerättsliga konflikter som inbegriper hot och våld främst som ett ordningsproblem som bör hållas utanför skolan. Förskolans och skolans personal kan dock också uppleva att barns rättigheter inte blir tillräckligt tillgodosedda och välja att agera utifrån ett barnrättsperspektiv.

I artikeln UNCOVERING THE POLITICAL IN NON-POLITICAL YOUNG MUSLIM IMMIGRANT IDENTITIES av *Niels Nørgaard Kristensen & Trond Solhaug* studeras unga danska muslimers politiska identiteter. Resultatet pekar på att det förekommer olika förhållningssätt till politik och politiskt deltagande bland de intervjuade ungdomarna. Bland annat finns en åtskillnad mellan ungdomar som ser sin politiska identitet som förbundet med en religiös åskådning och de som ser det politiska som en fristående kategori, som kan kanaliseras utifrån politiska skyldigheter alternativt politiska möjligheter till förändring. Författarna intresserar sig i nästa led för hur denna potential tas tillvara i skolan och finner att även om några av ungdomarna upplever att samhällsundervisningen är givande för att utveckla faktakunskaper, är det ingen som anger att de deltar i politiska diskussioner i skolan. Detta är ett förhållande som författarna upplever som problematiskt om ungdomarnas politiska potential ska tas tillvara i skolan och samhället, och de argumenterar i den andan för att skolans politiska dimension ytterligare behöver lyftas fram.

Tid har intagit en central roll i flera pedagogiska teorier. I grundstenen till den kanske mest berömda svenska pedagogiska teorin, nämligen den ramfaktorteori som efterhand utvecklas till läroplansteori, intar tid en central roll. I PEDAGOGIKK, TID OG INDIVIDUALISERING utvecklar *Herner Saeverot* via John Dewey's *Time and Individuality* ett synsätt på tid som överskrider såväl Deweys som Rortys tidsbegrepp som närmar sig *ego agens* och proklamerar istället ett etiskt tidsbegrepp genom frågan: "Hva slags pedagogikk får vi ved å ha det pragmatiske tidsbegrepet som basis, kontra Levinas' begrep om etisk tid?" Hans svar är, via van Manens taktbegrepp, att i såväl Deweys som Rortys perspektiv så ges utrymme för det kontingenta med fokus lagt på enskilda personers individualitet, medan Levinas däremot, lägger fokus "på den andre – hvorpå man ledes inn i etikken".

Avslutningsvis några noteringar vad gäller redaktionsrådet där vi nu hälsar den i år utnämnda professorn i statsvetenskap vid Södertörns högskola Joakim Ekman välkommen. Joakim som är verksam inom ICE-projektet (en jämförelse av kommunala och fristående skolors medborgarbildning) har under året också gett ut *Skolan och medborgarskapandet*, en kunskapsöversikt beställd av Skolverket, som ger en fin översiktsbild av flera av forskningsfält som också fokuseras

av denna tidskrift – rekommenderas för läsning. Mikael Carleheden, professor i sociologi och Habermaskännare, under flera år verksam vid Örebro universitet och deltagare i projektet *Utbildning som deliberativ kommunikation* och skribent i *U&D* 2002, och numera vid Köpenhamns universitet hälsar vi också välkommen till redaktionsrådet. Likaså Claes Nilholm, professor i specialpedagogik vid Högskolan för lärarutbildning i Jönköping och temaansvarig redaktör för *U&D* nummer 2 2004, som i och med detta år också är ny medlem av redaktionsrådet där han efterträder professor emeritus i pedagogik Muhamed Chaib. Ny medlem i redaktionsrådet är också allmän-
didaktikern Silwa Claesson från den relativt nybildade institutionen för didaktik, pedagogik och profession vid Göteborgs universitet. Hon har i år bland annat publicerat antologin *Undervisning och existens*.

Redaktionen